

Mgr inż. Wiesław Bilan przedstawił własną pracę pt. *Fauna liścionogów z piaskowca trzecinowego wschodniego obrzeżenia Górnośląskiego Zagłębia Węglowego*.

Część środkowa kajpru górnego we wschodnim obrzeżeniu Górnośląskiego Zagłębia Węglowego reprezentowana jest przez osady ilasto-mułowe z wkładkami piaskowców, wapieni, margli, rzadziej zlepieńców. Utwory te leżą bądź na zespole osadów ilasto-dolomitycznych, paralelizowanych z dolnym kajprem gipsowym (wraz z dolnym granicznym), bądź też na różnych ogniwach wapienia muszlowego.

W środkowej części profilu kajpru górnego stwierdzono wystąpienie zespołu sporowo-pyłkowego, charakterystycznego dla piaskowca trzecinowego (W. Grodzicka-Szymanko, T. Orłowska-Zwolińska, 1972), oraz małżoraczki *Karnocythere germanica* Wienholz et Kozur, *Lutkevichinella (Simeonella) brotzenorum (Sohn)*, *Limnocythere triassica* Kozur i Darwinula. *Karnocythere germanica* i *Limnocythere triassica* opisane zostały z piaskowca trzecinowego (Schilfsandstein) Niemieckiej Republiki Demokratycznej (H. Kozur, 1970; E. Wienholz, H. Kozur, 1970), *Lutkevichinella brotzenorum* natomiast z osadów Sa'haronim Formation (dolny karnik Izraela) oraz z osadów Schilfsandstein (I.G. Sohn, 1968; E. Wienholz, H. Kozur, 1970). Gatunki te występują także w środkowej części kajpru górnego Polski (O. Styk, 1972). Wiek piaskowca trzecinowego (Schilfsandstein) określa się jako jur (E. Kannegieser, H. Kozur, 1972).

We wschodnim obrzeżeniu Górnośląskiego Zagłębia Węglowego w obrębie osadów paralelizowanych z piaskowcem trzecinowym występują wkładki ilowców, ilów i mułowców szarych i ciemnoszarych, zawierających miejscami liczną faunę małżoraczek, ryb (zęby, łuski), nieco rzadziej liścionogów, małżów i ślimaków. W utworach tych stwierdzono występowanie liścionogów: *Palaeostheria minuta* (v. Ziethen), *Palaeostheria laxitexta laxitexta* (Jones) i *Palaeostheria laxitexta multireticulata* (Reible).

Palaeostheria minuta występuje w stosunkowo szerokim zakresie wiekowym: znana jest z osadów facji germańskiej triasu od pstręgo piaskowca do górnego kajpra (przy maksimum występowania w utworach Lettenkohle). *Palaeostheria laxitexta laxitexta* cytowana była z osadów wapienia muszlowego i dolnego kajpru. Gatunek ten występuje także w kajprze górnym (Estheriensichten — Heldburgstufe). *Palaeostheria laxitexta multireticulata* opisana została (P. Reible 1962) z utworów kajpru górnego (Acrodus-Bank i Estheriensichten). Wymienione gatunki występują w osadach Schilfsandstein (E. Kannegieser, H. Kozur, 1972).

Liścionogi stwierdzone w środkowej części kajpru górnego odgrywają znaczną rolę przy rekonstrukcji warunków środowiskowych zbiornika. Pojawiają się one stosunkowo rzadko w ilowcach brunatnych. Masowo występują natomiast wraz z małżoraczkami, rzadziej małżami (sporadycznie ze ślimakami) w ciemnych ilowcach i mułowcach, stanowiących litotyp charakterystyczny dla odpowiedników piaskowca trzecinowego wschodniego obrzeżenia Górnośląskiego Zagłębia Węglowego, gdzie koncentrują się w przeławiczeniach kilkucentymetrowej grubości. Koncentracja szczątków organicznych w cienkich przeławiczeniach, ciemne zabarwienie osadów oraz obecność ślupień pirytu — wszystko to świadczy o istnieniu w zbiorniku warunków redukcyjnych. Ujemny potencjał oksydacyjno-redukcyjny związany był z brakiem silniejszych prądów i małą intensywnością falowania. Wydaje się, że warunki redukcyjne istniały poniżej powierzchni depozycji, okresowo jednak pojawiały się na dnie zbiornika, w związku z zatruciem dennej strefy w wyniku rozkładu substancji organicznej.

Omawiane osady powstały w środowisku brakicznym, przypuszczalnie w dość zróżnicowanych warunkach zasolenia. Wskazuje na to zróżnicowanie zespołów szczątków organicznych w poszczególnych próbkach. Masowe występowanie liścionogów w próbkach zawierających małżoraczki z rodzaju *Darwinula* oraz *Karnocythere germanica* świadczy o tym, że optimum ich rozwoju wiąże się z warunkami o zakresie oligo-miohalinikum.

W niektórych profilach nie stwierdzono występowania wkładek ciemnych utworów ilwcowo-mułwcowych. W profilach tych liścionogi pojawiają się (obok *Karnocythere germanica* i *Darwinula*) w obrębie ilwców brunatnoczerwonych. Przypuszczać można, że zabarwienie tych osadów wiąże się z większą ruchliwością wód zbiornika.

Literatura

- Grodziska-Szymańska W., Orłowska-Zwolińska T.: Kwart. Geol. 1972 T. 16. 1. — Kannegieser E., Kozur H.: Geologie 1970, T. 14, 4 — Reible P.: N. Jb. Geol. Paläont. 1962, 114. — Sohn I. G.: Bull. Geol. Surv. Israel 1968, 44. — Style O.: Kwart. Geol. 1972. 16, 4. Wienholz E., Kozur H.: Geologie 1970, 19, 5.